

Теорія і методика професійної освіти

УДК 37.018.43:004

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.14848674>

Реалізація педагогічних умов формування поліпрофесійної мобільності майбутніх менеджерів-економістів у процесі професійної підготовки

Тасиць Сергій Олександрович

Аспірант другого року навчання кафедри теорії і практики технологічної та професійної освіти, ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет», 49107, м. Дніпро, вул. Наукова 13, Україна, ORCID <https://orcid.org/0000-0002-9914-9323>

Прийнято: 19.01.2025 | Оpubліковано: 29.01.2025

Анотація. Проблема професійної мобільності майбутніх фахівців розглядається з різних точок зору, що призводить до появи різноманітних підходів до її вирішення. Створення в Україні системи професійної мобільності та посилення міжнародної конкуренції об'єктивно вимагають перегляду підходів до підготовки майбутніх менеджерів. Ці зміни мають сприяти розвитку їх професійної компетентності та мобільності відповідно до сучасних європейських стандартів. Досвід показує, що низький рівень сформованості різних типів мобільності у майбутніх фахівців, а також брак міждисциплінарних знань у менеджерів економічного профілю роблять негативний вплив на ефективність їх професійної діяльності. **Метою статті** є висвітлення результатів експериментальної роботи щодо реалізації педагогічних умов формування поліпрофесійної мобільності майбутніх менеджерів-економістів у процесі професійної підготовки. **Методи:** аналізу

наукової літератури, узагальнення, систематизації, порівняння. **Результати дослідження** представлені поетапним упровадження педагогічних умов у процес професійної підготовки майбутніх менеджерів-економістів. Програма експериментальної роботи була спрямована на вирішення ключових завдань у професійній підготовці майбутніх менеджерів-економістів та формування у них поліпрофесійної мобільності, а саме: показати роль поліпрофесійної мобільності як цілісної інтегративної особистісної якості в професійному становленні майбутнього спеціаліста в процесі здобуття кваліфікації менеджера-економіста; розвинути в майбутніх менеджерів-економістів технологічні основи формування поліпрофесійної мобільності як рівня оволодіння оптимальними функціями здійснення професійної діяльності; менеджерів-економістів; забезпечити засвоєння змістового наповнення основних компонентів поліпрофесійної мобільності, зокрема когнітивного, мотиваційного, процесуального; сприяти формуванню міждисциплінарних знань із подальшим використанням у поліпрофесійній діяльності; забезпечити розвиток економічного мислення в структурі професійного мислення як переважне використання прийнятих саме в даній професійній галузі прийомів розв'язання проблемних завдань, способів аналізу проблемних ситуацій. підготувати майбутніх менеджерів-економістів до професійної діяльності в нових соціально-економічних умовах розвитку суспільства – глобалізації та інтеграції. Експериментально-дослідна робота розвивалася за такими напрямками: надати методичну підготовку викладачам закладів вищої освіти, які мали працювати в експериментальній групі щодо формування поліпрофесійної мобільності на основі інноваційних методик викладання дисциплін на основі практико-орієнтованого та міждисциплінарного підходів з метою підвищення педагогічної майстерності; реалізація дидактичного потенціалу нормативних дисциплін професійної підготовки майбутніх менеджерів-економістів з метою формування поліпрофесійної мобільності; закріплення знань й методів поліпрофесійної діяльності в процесі

науково-дослідної діяльності, проєктної роботи та виробничої практики; робота із самоменеджменту та самовдосконалення економічної освіти майбутніх менеджерів-економістів.

Висновки. Отже, розв'язання завдань дослідження надало змогу досягти його мети – теоретичному обґрунтування, розробці й експериментальній перевірці педагогічних умов формування поліпрофесійної мобільності майбутніх менеджерів-економістів у процесі професійної підготовки, що забезпечило її позитивну динаміку, а отже, сприяло ефективності фахової підготовки майбутніх менеджерів-економістів. Адже, необхідність пошуку оптимальних шляхів і умов для формування професійної мобільності майбутніх менеджерів-економістів висуває цю проблему в число найбільш значущих на сучасному етапі. В умовах динамічних соціокультурних трансформацій сучасний професіонал повинен володіти не тільки традиційними навичками, але і якостями, які забезпечують успішну адаптацію до змінних вимог. До ключових з таких якостей відноситься мобільність, яка визначається як здатність передбачати зміни і гнучко адаптуватися як у професійній сфері, так і в соціальній практиці.

Ключові слова: професійна підготовка, мобільність, поліпрофесійна мобільність, педагогічні умови, майбутній менеджер економічної галузі, міждисциплінарність, самоменеджемент.

Implementation of pedagogical conditions for the formation of multi-professional mobility of future managers-economists in the process of professional training

Tasits Sergey Aleksandrovich

Graduate student of the second year of study department of theory and practice technological and professional education SHEI «Donbas State Pedagogical University», 49107, Dnipro, st. Naukova 13, Ukraine, ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-9914-0323>

Abstract. *The problem of professional mobility of future specialists is considered from different points of view, which leads to the emergence of various approaches to solving it. The creation of a system of professional mobility in Ukraine and the strengthening of international competition objectively require a revision of approaches to the training of future managers. These changes should contribute to the development of their professional competence and mobility in accordance with modern European standards. Experience shows that the low level of formation of various types of mobility among future specialists, as well as the lack of interdisciplinary knowledge among managers of the economic profile have a negative impact on the effectiveness of their professional activities. **The purpose of the article** is to highlight the results of experimental work on the implementation of pedagogical conditions for the formation of polyprofessional mobility of future managers-economists in the process of professional training. **Methods:** analysis of scientific literature, generalization, systematization, comparison. **The results of the study** are presented by the stage-by-stage introduction of pedagogical conditions in the process of professional training of future managers-economists. The experimental work program was aimed at solving key problems in the professional training of future managers-economists and developing their polyprofessional mobility, namely: to show the role of polyprofessional mobility as a holistic integrative personal quality in the professional development of a future specialist in the process of obtaining the qualification of a manager-economist; to develop in future managers-economists the technological foundations for the formation of polyprofessional mobility as a level of mastering the optimal functions of implementing professional activities; managers-economists; to ensure the assimilation of the substantive content of the main components of polyprofessional mobility, in particular, cognitive, motivational, procedural; to promote the formation of interdisciplinary knowledge with subsequent use in polyprofessional activities; to ensure the development of economic thinking in the structure of professional thinking as the predominant use of techniques for solving problematic tasks, methods of analyzing problem situations accepted specifically in a given professional field. to*

*prepare future managers-economists for professional activities in the new socio-economic conditions of society development - globalization and integration. The experimental research work was developed in the following areas: to provide methodological training for teachers of higher education who should work in an experimental group on the formation of multi-professional mobility based on innovative methods of teaching disciplines based on practice-oriented and interdisciplinary approaches in order to improve pedagogical skills; implementation of the didactic potential of regulatory disciplines of professional training of future managers-economists in order to form multi-professional mobility; consolidation of knowledge and methods of multi-professional activity in the process of research activities, project work and industrial practice; work on self-management and self-improvement of economic education of future managers-economists. **Conclusions.** After all, the need to find optimal ways and conditions for the formation of professional mobility of future managers-economists puts this problem among the most significant at the present stage. In the context of dynamic socio-cultural transformations, a modern professional should have not only traditional skills, but also qualities that ensure successful adaptation to changing requirements. The key of these qualities is mobility, which is defined as the ability to anticipate changes and adapt flexibly both in the professional sphere and in social practice.*

Keywords: *professional training, mobility, multi-professional mobility, pedagogical conditions, future manager of the economic sector, interdisciplinarity, management itself.*

Постановка проблеми. Рівень успішності фахівця в сучасному суспільстві багато в чому визначається його здатністю до саморозвитку, вдосконалення своїх професійних навичок і реалізації особистого потенціалу. Ці процеси ґрунтуються на здатності до тонкого сприйняття змін, що відбуваються в навколишньому середовищі, і на ефективній адаптації до них. Такий фахівець повинен бути не тільки виконавцем, але і творцем інноваційних підходів,

проявляти гнучкість мислення і активно використовувати нововведення, перетворюючи їх на ключові інструменти для взаємодії з колегами і вирішення професійних завдань.

Професійна мобільність менеджера-економіста стає важливою умовою, що сприяє його здатності швидко реагувати на зміни в змісті соціально-економічної діяльності. У зв'язку з цим пошук ефективних методик формування професійної мобільності у майбутніх фахівців даної галузі набуває особливої актуальності. В умовах стрімких соціокультурних трансформацій від представників усіх професійних сфер потрібне освоєння нових навичок і компетенцій. Однією з найважливіших якостей, що впливають на успішність фахівця, є мобільність, як інтегративна характеристика особистості, що забезпечує випереджаюче пристосування до умов життєдіяльності, що змінюються (Л.Сушенцева [12]).

Аналіз основних досліджень і публікацій. Проблема професійної мобільності майбутніх спеціалістів досліджується із різних позицій, що породжує різні підходи до її вирішення. Формування в Україні системи професійної мобільності і загострення міжнародної конкуренції об'єктивно вимагають кардинально змінити підходи до підготовки майбутніх менеджерів, які б забезпечували формування їхньої професійної компетентності та професійної мобільності, адекватних сучасним європейським стандартам. Процеси глобалізації, стрімкий інформаційний і технологічний прогрес, поглиблення міжкультурних взаємовпливів, а також посилення тенденції циклічно-кризового світогосподарського розвитку вимагають пошуку і використання інноваційних механізмів для підвищення конкурентоспроможності майбутніх менеджерів в умовах євроінтеграції. У контексті адаптації до нових викликів коригуються завдання і зміст роботи менеджерів, включених у динамічні процеси інтернаціоналізації та глобалізації [11]. Аналіз науково-психологічної та педагогічної літератури з проблеми поліпрофесійної мобільності майбутніх менеджерів-економістів, а також вивчення особливостей професійної діяльності, застосовуваних стилів

керівництва та ефективного управління показують, що формування поліпрофесійної мобільності в умовах євроінтеграції стає одним із ключових завдань сучасних досліджень у галузі психології, педагогіки, управління та менеджменту. Це питання розглядається через призму декількох напрямків, включаючи дослідження предмета наукового менеджменту, розробку принципів управління і характеристики професійної діяльності менеджерів в рамках різних підходів І. Горбачова [1], В. Гринько [2], Н. Головня [3], С. Івнченко [4], Т. Кузьміч [5], Р. Пріма [9].

Аналізуючи сучасні тенденції у сфері вищої освіти, експерти наголошують на необхідності переходу від вузької монопрофесійної підготовки до поліпрофесійної. Такий підхід передбачає насамперед готовність до переосмислення і руйнування усталених професійних стереотипів. Ця модель навчання відкриває студентам можливості інтеграції в різні сфери професійної діяльності та відповідні соціальні групи. Вже на етапі навчання вона сприяє розвитку навичок, необхідних для роботи в умовах соціально-економічних змін.

Можна зробити висновок, що особистісна активність, гнучкість, прагнення до освоєння нового досвіду, адаптивність і інтерес до пошуку інноваційних підходів у професійній роботі стають ключовими умовами для формування соціально-професійної мобільності студентів. Сучасні дослідники єдині в думці про те, що зміст освітніх програм і технології підготовки фахівців, зокрема в області менеджменту, вимагають значного оновлення.

Сучасне суспільство, що розвивається в умовах стрімкої цифровізації та інформаційного середовища, висуває високі вимоги до рівня підготовки кваліфікованих фахівців. Майбутні професіонали повинні бути готові не тільки ефективно виконувати свої соціальні та професійні ролі, а й проявляти самостійність, творче мислення, нестандартний підхід до вирішення завдань різного рівня складності. Крім того, важливими характеристиками сучасного фахівця стають здатність до самовдосконалення, професійна мобільність і вміння адаптуватися до умов праці, що змінюються.

Здійснення професійної діяльності, у т. ч. педагогічної, ставить перед людиною певні вимоги: вона має бути професійно компетентною, соціально адаптованою, активною тощо. Працюючи в умовах, що постійно змінюються, менеджер-економіст має бути готовим до можливих змін. На наш погляд, цей стан може бути позначений як «мобільність».

Поняття «мобільність» є міждисциплінарним і розглядається через призму таких якостей, як гнучкість, готовність до зміни мотиваційних установок і прагнення до освоєння нових моделей поведінки. Успішна самореалізація в сучасному світі вимагає від людини наявності психологічної пластичності: здатності приймати усвідомлені рішення, вносити інновації в свою діяльність і адаптуватися до обставин, що змінюються. Для цього важливо мати чітке усвідомлення своїх внутрішніх ціннісних орієнтацій. Дослідження підкреслюють, що для реалізації потенціалу мобільності необхідно її попереднє формування. Особистісна мобільність надає можливість вибрати шляхи подальшого розвитку без шкоди для індивідуальності особистості, що робить її невід'ємним фактором ефективного самовдосконалення. При цьому ступінь мобільності безпосередньо пов'язана з індивідуальними характеристиками людини - його потребами, інтересами, ціннісними установками, моральними якостями та іншими мотиваційними детермінантами. Глибокий аналіз зарубіжних досліджень дає сформулювати висновок про те, що внаслідок мобільності не тільки активізуються інші процеси життєдіяльності людини, а й підвищується її професійна продуктивність, збільшується швидкість та ефективність соціально-економічних явищ і процесів (І. Горбачова [1]).

Виокремлення невирішених раніше частин загальної проблеми.

Проведений аналіз згаданих вище наукових досліджень виявляє існування протиріччя між наростаючою необхідністю підготовки креативних фахівців, що володіють професійною мобільністю і готових до роботи в умовах нових соціокультурних і економічних реалій, і обмеженою орієнтацією вищих навчальних закладів на цілеспрямоване формування такої мобільності серед

майбутніх економістів, особливо менеджерів-економістів. Останні, як представники ключових управлінських професій, вимагають розвитку специфічних компетенцій для успішного виконання професійних обов'язків у швидко мінливих умовах. Зазначене протиріччя обґрунтовує актуальність цього дослідження, метою якого є розробка та впровадження педагогічних умов формування поліпрофесійної мобільності в рамках професійної підготовки майбутніх менеджерів-економістів.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є представлення результатів експериментальної роботи, спрямованої на реалізацію педагогічних умов, що сприяють поліпрофесійній мобільності майбутніх менеджерів-економістів у процесі їх професійної підготовки.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Проведений теоретичний аналіз проблеми формування поліпрофесійної мобільності майбутніх менеджерів-економістів у процесі їх професійної підготовки у закладах вищої освіти, визначення вихідного стану сформованості цього важливого феномен; теоретичне обґрунтування педагогічних умов, які забезпечують результативність цього процесу, дало можливість поетапно упровадити їх в цілісний освітній процес професійної підготовки майбутніх фахівців.

Реалізації педагогічних умов формувального етапу експериментальної роботи сприяли: спрямування змісту освітніх компонентів фахової підготовки майбутніх менеджерів-економістів на розвиток поліпрофесійної мобільності та активне використання міждисциплінарних зав'язків; створення індивідуальної траєкторії навчання з використанням інтерактивних методів та інформаційно-комунікаційних технологій; включення поліпрофесійної мобільності до системи професійно важливих якостей особистості майбутнього ефективного менеджера та забезпечення практичної спрямованості на всіх етапах її формування; комплексне діагностування та оцінювання сформованості кожного

з компонентів поліпрофесійної мобільності майбутніх менеджерів-економістів; моніторинг, корекція усього процесу (С. Тасиць [14]).

Програма експериментальної роботи була спрямована на вирішення ключових завдань у професійній підготовці майбутніх менеджерів-економістів та формування у них поліпрофесійної мобільності, а саме: показати роль поліпрофесійної мобільності як цілісної інтегративної особистісної якості в професійному становленні майбутнього спеціаліста в процесі здобуття кваліфікації менеджера-економіста; розвинути в майбутніх менеджерів-економістів технологічні основи формування поліпрофесійної мобільності як рівня оволодіння оптимальними функціями здійснення професійної діяльності; менеджерів-економістів; забезпечити засвоєння змістового наповнення основних компонентів поліпрофесійної мобільності, зокрема когнітивного, мотиваційного, процесуального; сприяти формуванню міждисциплінарних знань із подальшим використанням у поліпрофесійній діяльності; забезпечити розвиток економічного мислення в структурі професійного мислення як переважне використання прийнятих саме в даній професійній галузі прийомів розв'язання проблемних завдань, способів аналізу проблемних ситуацій.– підготувати майбутніх менеджерів-економістів до професійної діяльності в нових соціально-економічних умовах розвитку суспільства – глобалізації та інтеграції (С. Тасиць [15]).

Експериментально-дослідна робота розвивалася за такими напрямками:

– надати методичну підготовку викладачам закладів вищої освіти, які мали працювати в експериментальній групі щодо формування поліпрофесійної мобільності на основі інноваційних методик викладання дисциплін на основі практико-орієнтованого та міждисциплінарного підходів з метою підвищення педагогічної майстерності;

– реалізація дидактичного потенціалу нормативних дисциплін професійної підготовки майбутніх менеджерів-економістів з метою формування поліпрофесійної мобільності;

- закріплення знань й методів поліпрофесійної діяльності в процесі науково-дослідної діяльності, проектної роботи та виробничої практики;
- робота із самоменеджменту та самовдосконалення економічної освіти майбутніх менеджерів-економістів.

Підвищення методичної компетентності викладачів, які беруть участь в експерименті, було ключовим підготовчим етапом для створення педагогічних умов, необхідних для формування поліпрофесійної мобільності. Це дозволило педагогам оволодіти інноваційними знаннями, пов'язаними із застосуванням поліпрофесійної мобільності в професійній діяльності менеджерів-економістів.

Робота проводилась у формі діяльності постійно діючого вебінару «Професійна мобільність фахівця», до роботи яких залучались, крім викладачів, стейкхолдери, де студенти – майбутні менеджери-економісти проходили виробничу практику. Напрями діяльності вебінару були такі як: 1. *Теоретичні засади вивчення професійної мобільності*: Поняття «професійна мобільність. Актуальність вивчення професійної мобільності. Професійна мобільність як соціально-психологічне явище. Потреба сучасної економіки у професійно-мобільних кадрах. 2. *Чинники розвитку професійної мобільності молодого спеціаліста на сучасному етапі*. Професійна мобільність з погляду гуманітарних наук: соціології, педагогіки, психології. Професійна мобільність з погляду економічних наук, зокрема економіки, управління, бізнесу. Чинники розвитку професійної мобільності. Вплив чинників в розвитку професійної мобільності. Професійна мобільність молодих спеціалістів.

Далі, за логікою дослідження, проводилася робота зі студентами. Як було зазначено вище, впровадження педагогічних умов формування поліпрофесійної мобільності майбутніх менеджерів-економістів відбувалося послідовно: на мотиваційно-цільовому, інформаційно-технологічному та результативно-коригувальному етапах із враховуванням основних періодів професійного становлення здобувачів освіти та структурних складових поліпрофесійної мобільності менеджерів-економістів. Упроваджуючи кожну з педагогічних умов

в освітній процес формування поліпрофесійної мобільності майбутніх менеджерів-економістів на кожному з етапів, були визначені *зміст, методи, форми і засоби* організації освітньої діяльності, а також основні види *позааудиторної роботи та самоменеджменту*, у процесі якої формувалися компоненти поліпрофесійної мобільності та визначалася готовність майбутніх менеджерів-економістів до поліпрофесійної діяльності.

На мотиваційно-цільовому етапі формування поліпрофесійної мобільності відбувалася реалізація першої умови, а саме розвиток стійкої позитивної мотивації майбутніх менеджерів-економістів на набуття професійних знань та саморозвиток особистісно-професійних якостей, необхідних для формування поліпрофесійної мобільності. На цьому етапі експериментальної роботи була організована робота безпосередньо зі студентами експериментальних груп з метою налаштування їх на стійку мотивацію до опанування майбутньої професії менеджера-економіста та сприяння розвитку потреби в набутті теоретичних знань з поліпрофесійної компетентності. Освітня діяльність була спрямована на розвиток академічних, професійних і творчих здібностей студентів та до підготовки їх в якості дипломованих фахівців, здатних вирішувати практичні проблеми та складні спеціалізовані задачі у сфері управління організаціями та їх підрозділами на засадах оволодіння системою необхідних компетентностей. На цьому етапі відбувається розвиток пізнавального інтересу здобувачів освіти до освоєння обраної професії, тому важливо в цей період виявляти «зони» в мотиваційному профілі студента, які для нього є значущими, і на які можна впливати в процесі мотивування до розвитку майбутніх професійних якостей.

Особливе місце у формуванні мотивації студентів до майбутньої професійної діяльності займав пізнавальний інтерес, розвиток якого може відбуватися за рахунок *оптимізації дисциплін професійного спрямування.* Це відбувається шляхом *введенням додаткових дидактичних* одиниць у зміст дисциплін професійної підготовки майбутніх менеджерів-економістів, як «Менеджмент», «Комунікаційний менеджмент», «Самоменеджмент»,

«Корпоративна культура управління», «Креативний менеджмент» та інші. У зміст згаданих дисциплін були включені додаткові дидактичні компоненти, спрямовані на вивчення і освоєння таких понять, як «мобільність», «професійна мобільність» і «поліпрофесійна мобільність». Особлива увага приділялася питанням працевлаштування випускників у компаніях будь-якої організаційно-правової форми – комерційних, некомерційних та державних. Випускники можуть займати позиції керівників початкового рівня управління або виконувати функції співробітників різних підрозділів управлінського апарату. Також розглядалися можливості працевлаштування в органах державної влади, а для тих, хто обирає підприємницьку діяльність – створення та розвиток власного бізнесу. Реалізація першої педагогічної умови передбачала також включення в освітньо-професійну програму як вибіркового компонента спеціального курсу *«Формування поліпрофесійної мобільності майбутніх менеджерів-економістів: теорія і практика»*. Мета вивчення дисципліни *«Формування поліпрофесійної мобільності майбутніх менеджерів-економістів: теорія і практика»* – набуття майбутніми менеджерами системи знань, необхідної для розуміння найважливіших сучасних положень теорії і практики формування поліпрофесійної мобільності, а також шляхів підвищення рівня її розвитку. Основні завдання вивчення спецкурсу – на основі загальних підходів і конкретних прикладів (теоретичних матеріалів про професійну мобільність з поглядів історії, соціології, психології), аналізу практичних ситуацій в історичній ретроспективі, психологічних теорій) розкрити найбільш значущі напрямки сучасних та класичних теорій формування поліпрофесійної мобільності; дати студентам необхідні знання про сутність, принципи і змістові компоненти професійної мобільності; сформулювати компетенції, необхідні для подальшої професійної саморалізації у світі, який швидко змінюється.

Представлені в спецкурсі *«Формування поліпрофесійної мобільності майбутніх менеджерів-економістів: теорія і практика»* теоретичні матеріали можуть бути використані студентами в період проходження практики та в

подальшій професійній діяльності. *Структура* спецкурсу включає лекції, семінарські заняття, що проводяться у формі бесід, дискусій, круглих столів, ділових ігор та самостійну роботу студентів з найбільш важливими законодавчими документами та бібліографічними джерелами. *Змістові модулі* спецкурсу відображають логіку процесу формування поліпрофесійної мобільності майбутніх менеджерів-економістів за певними компонентами (когнітивним, мотиваційним, процесуальним) та співвідносяться з основними етапами розвитку та становлення студентів під час навчання в ЗВО (адаптація, індивідуалізація та інтеграція), що, безумовно, сприяє професійному розвитку майбутніх менеджерів економічної сфери. Отже, перша педагогічна умова забезпечила спрямованість професійної підготовки майбутніх менеджерів-економістів на набуття стійкого інтересу, формування професійної мотивації, необхідних професійних знань подальшим використання їх у професійній діяльності. Критеріями визначення рівня сформованості професійної мотивації стали такі як от: активність сприйняття студента; зосередженість уваги; розуміння суті навчальних явищ та процесів; прагнення самостійно та творчо опанувати знання, потребу до поглиблення, творче застосування знань; готовність до самостійної діяльності; вміння застосовувати знання у практичній діяльності.

Друга педагогічна умова – *створення індивідуальної траєкторії навчання майбутніх менеджерів-економістів у ЗВО засобами інтеграції формальної та неформальної освіти* – упроваджувалася на *другому організаційно-технологічному* етапі формування поліпрофесійної мобільності майбутніх менеджерів-економістів в процесі професійної підготовки, що забезпечує набуття комплексу необхідних компетенцій для забезпечення ефективної професійної управлінської діяльності в економічній сфері. В рамках впровадження другої педагогічної умови було розроблено індивідуальний освітній напрям для кожного обраного студентом профілю. Воно засноване на міждисциплінарній інтеграції та внутрішній диференціації предметів, що

становлять основу підготовки майбутніх менеджерів-економістів. Індивідуальна освітня траєкторія являє собою персоналізований шлях розкриття особистого потенціалу здобувача освіти. Вона формується виходячи з його здібностей, інтересів, потреб, мотивів, можливостей і накопиченого досвіду.

Основою для цієї траєкторії є самостійний вибір студентом форм, темпів і видів навчання, а також освітніх програм, дисциплін і рівня їх складності, методів і засобів освоєння знань. В освітній установі реалізація такої траєкторії можлива через розробку та використання індивідуального навчального плану. Структура індивідуального освітнього маршруту містила такі елементи, як термін, що охоплюється індивідуальним навчанням, тимчасовий графік виконання навчальних модулів по тижнях із зазначенням контрольних точок – термінів надання завдань, контрольних зрізів, заліків; форма взаємодії між викладачем і студентами, при якій здійснюється послідовне проектування і реалізація особистих освітніх цілей. Такий процес включає регулярну діагностичну роботу для виявлення та врахування індивідуальних особливостей кожного студента, проведення рефлексії, коригування індивідуальних освітніх маршрутів та забезпечення необхідних умов для їх успішної реалізації. Серед технологій, орієнтованих на індивідуальне навчання, нами була обрана *технологія самопроектування*. Вибір цієї технології для формування поліпрофесійної мобільності майбутнього менеджера-економіста зумовлений, перш за все певними передумовами, сформованим у студентському віці, які є необхідними для здійснення процесу самопроектування, як от: здатність здійснювати рефлексію, самоаналіз професійно значущих для подальшої поліпрофесійної діяльності якостей, усвідомлення себе водночас суб'єктом та об'єктом професійного становлення тощо.

Методологічною основою самопроектування було обрано *фасилітативний підхід*, який виступав найбільш оптимальним при зверненні до особистості майбутнього фахівця, оскільки враховував свідомість, активність, суб'єктивність, ставлення, цілеспрямованість, вмотивованість майбутніх

менеджерів-економістів як суб'єктів педагогічної діяльності. Фасилітативний підхід реалізувався на принципах: активізації, синергії, взаємозалежності та автономності, особистісного цілепокладання. Так, на *адаптаційному етапі* професійного самопроєктування до групи системно утворюючих методів належав метод тайм-менеджменту, який дозволив: розвивати вміння майбутніх менеджерів-економістів зосередитись на цілях; прагнення до саморозвитку, вміння самоконтролю та самомотивації; абстрагуватися від непотрібної інформації. Для забезпечення розвитку складових поліпрофесійної мобільності цього етапу (мотивація навчально-професійної діяльності, готовність до самоосвіти, наявність навичок професійної адаптації) нами використовувалася технологія евристики у професійній діяльності. Проективним здобутком використання цієї методики виступала олімпіада з вирішення професійних завдань «Назад у майбутнє». Фасилітативною методикою етапу обґрунтовувався коучинг, де коучерами виступали як викладачі. *Соціальні проєкти* у професійній підготовці студентів менеджерів-економістів відбувалися на першому курсі. Це було перше знайомство менеджерів-економістів із проєктною діяльністю. Відповідно до концепції проєктної діяльності, на даному етапі здобувачі знайомилися із соціальними проєктами, які були орієнтовані на вирішення соціальних, освітніх проблем університету, регіону, міста, країни в ЗВО, так і соціальні партнери, випускники, стейкхолдери.

Отже, друга педагогічна умова була реалізована на організаційно-технологічному етапі формування поліпрофесійної мобільності майбутніх менеджерів-економістів в процесі професійної підготовки і забезпечила функціонування *індивідуальної освітньої траєкторії* як особистісно-орієнтованої організація освітнього процесу на основі вимог освітньої програми і навчального плану, яка забезпечує поетапне затаєння професійних компетенцій і сприяє формуванню індивідуального стилю самоосвітньої діяльності здобувача освіти, його подальшого удосконалення і перехід на індивідуальний стиль професійної діяльності як фахівця. Участь студента в проєктуванні

індивідуальної освітньої траєкторії залежить від властивостей його суб'єктності: мотивації; цілепокладання; локусу контролю; планування; прийняття рішення; безконфліктного спілкування; комунікативності; самовизначення, рефлексії.

Третя педагогічна умова *акцентуація практико-орієнтованого та міждисциплінарного підходу професійної підготовки майбутніх менеджерів-економістів із урахуванням європейського досвіду навчання* реалізовується на діяльнісно-рефлексивному етапі, який був логічним завершенням дослідно-експериментальної роботи. Вона частково застосовувалася на першому й на другому етапах, проте найбільш повно розкрита на третьому, що забезпечило розвиток у студентів рефлексивних умінь та адекватної самооцінки щодо сформованості всіх компонентів поліпрофесійної мобільності з подальшим коригуванням, прагнення до професійного саморозвитку та самореалізації майбутніх менеджерів-економістів. Провідними формами роботи на завершальному етапі реалізації педагогічних умов формування поліпрофесійної мобільності майбутніх менеджерів-економістів були *виробнича практика, науково-дослідницька робота, участь у міжнародних дослідницьких проєктах*, під час якої відбувалися систематизація та рефлексія набутих знань. Практико-орієнтований підхід до формування поліпрофесійної мобільності орієнтує на підготовку до самостійної роботи в посаді менеджера відповідно до кваліфікаційної характеристики; поглиблення і закріплення теоретичних знань; придбання досвіду організаторської роботи в колективі. Цим навичкам сприяє виробнича практика, яка повинна розширити та поглибити теоретичні і практичні знання. Під час практики відбувається закріплення та конкретизація результатів теоретичного навчання, набуття студентами компетенцій практичної роботи з певної кваліфікації та обраного напрямку підготовки, а також збирання необхідного матеріалу для виконання випускної кваліфікаційної роботи. Необхідними напрямками професійної діяльності майбутніх менеджерів, які включені в програму виробничої практики, були організаційно-управлінська та підприємницька. В процесі виробничої практики вирішувалися наступні

завдання: розвиток здібностей до самостійної діяльності сфері управління, зокрема: організаторських, аналітичних, комунікативних, дослідних, самоорганізації та самоконтролю; вивчення та участь у розробці організаційно-методичних та нормативно-технічних документів для вирішення окремих завдань управління в організації за місцем проходження практики; розробка пропозицій щодо вдосконалення напрямків діяльності менеджера різних рівнів управління в організації; формування та розвиток у здобувачів освіти професійно значущих якостей, стійкого інтересу до професійної управлінської діяльності, потреби у самоосвіті; збирання необхідних матеріалів та документації для виконання кваліфікаційної роботи, відповідно до обраної теми.

Після проходження виробничої практики здобувачами освіти були узагальнені та систематизовані міждисциплінарні знання, що стосувалося основних положень економічної теорії, питань в галузі управлінських та соціальних наук; різноманітних економічних процесів та їх зв'язку з іншими процесами, що відбуваються у суспільстві та на ринку; основних та спеціальних методів аналізу інформації у сфері професійної діяльності – управління організацією. Проходження виробничої практики сприяло також закріпленню вмінь та навичок щодо реалізації загальних та спеціальних функцій з управління організацією; розвитку управлінської культури менеджера-економіста; аналізу актуальних проблем та процесів у системах управління; використання методів менеджменту в різних видах професійної діяльності менеджера з оцінки результатів діяльності організації та управління нею, розрахунку показників.

На третьому етапі впровадження педагогічних умов організація науково-дослідної роботи, орієнтованої на професійну підготовку здобувачів освіти, була зосереджена на розвитку самоменеджменту у майбутніх менеджерів-економістів. Основна увага приділялася формуванню розуміння того, що успішна професійна діяльність включає в себе володіння її операційним, організаційним, психологічним і моральним аспектами. Крім того, акцент робився на накопиченні узагальнених професійних знань, готовності

застосовувати оптимальні підходи до вирішення професійних завдань, а також на набутті досвіду наукового мислення, вдосконаленні дослідницьких умінь і навичок. Крім цього, важливим елементом було виховання потреби в постійному розширенні своїх знань, підвищенні наукового кругозору та ерудиції.

Висновки і перспективи подальших розвідок. Таким чином, процес поетапного впровадження педагогічних умов, спрямованих на формування поліпрофесійної мобільності у майбутніх менеджерів-економістів, здійснювався через послідовне освоєння здобувачами освіти теоретичного матеріалу, поглиблення і конкретизацію вже набутих знань, а також їх узагальнення з метою розвитку на їх основі необхідних умінь і навичок, що застосовуються в умовах поліпрофесійної діяльності. Виявлено тенденцію підвищення рівня професійної компетентності студентів від молодших курсів до старших, що значною мірою пояснюється підсиленням їх практичної підготовки. У зв'язку з цим стає актуальною перевірка ефективності запропонованих педагогічних умов формування поліпрофесійної мобільності майбутніх менеджерів-економістів.

Список використаних джерел

1. Горбачова І. І. Професійна мобільність вчителя в мінливому освітньому середовищі. *Теорія та методика навчання та виховання*, 2017, Вип. 43, С. 59-68.
2. Гринько, В. О. Психологічні засади розвитку професійної мобільності викладача вищої школи: автореф. дис. ... канд. психол. наук: 19.00.07; Київ. ун-т ім. Бориса Грінченка. Київ, 2012, 20 с.
3. Головня Н. М. Формування професійної мобільності майбутнього вчителя на засадах дидактичного вибору. дис. ... пед.наук: 13.00.08 Полтавський національний педагогічний університет ім. В.Г. Короленка. Полтава, 2017. 220 с.
4. Іванченко Є.А. Формування професійної мобільності майбутніх економістів у процесі навчання у вищих навчальних закладах: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Південноукр. держ. пед. ун-т ім. К. Д. Ушинського. Одеса, 2005. 262 с.

5. Кузьміч Т.А. Проектування педагогічного простору для стимулювання внутрішньої і зовнішньої мобільності учасників навчально-виховного процесу: метод. рек. Херсонська академія неперервної освіти. Херсон, 2012. 18 с
6. Латуша, Н. В. Поняття «професійна мобільність» у педагогічному аспекті. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: педагогіка і психологія.* 2014, Вип. 42(2). С. 6-10. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzvdpu_pp_2014_42%282%29_3 (дата звернення 12.01 2025)
7. Павленко, М. С. До проблеми сутності поняття «розвиток професійної мобільності». *Молодий вчений*, № 1, С. 494-498. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2017_1_118 (дата звернення 12.01 2025)
8. Пілецька, Л. С. Мобільність як необхідна умова професійного становлення особистості. *Психологія і особистість*, 2015, № 2 (8), Ч. 1, С. 243-256.
9. Пріма Р. М. Теоретико-методичні засади формування професійної мобільності майбутнього фахівця початкової освіти: автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04, Держ. заклад «Південноукраїнський нац. пед. ун-т ім. К. Д. Ушинського», Одеса, 2010, 48 с.
10. Рідкодубська, А. А. Наукові підходи до проблеми професійної мобільності майбутнього фахівця соціальної сфери. *Фізико-математична освіта: наук. журнал*, 2016, Вип. 4(10), с. 105-107
11. Любарець М. Професійна підготовка майбутніх менеджерів соціокультурної діяльності для індустрії гостинності: теоретичні обґрунтування: монографія Суми: ПФ Видавництво «Університетська книга», 2018. 382 с.
12. Сушенцева Л.Л. Моделювання процесу формування професійної мобільності майбутнього кваліфікованого робітника. Збірник наукових праць третьої Міжнародної науково-практичної конференції «Інформаційно-комунікаційні технології в сучасній освіті: досвід, проблеми, перспективи» с.61-66.

13. Сушенцева Л. Професійна мобільність як сучасна педагогічна проблема. *Креативна педагогіка* : наук.-метод. журн. 2011. Вип. 1. С. 129–136.
14. Тасиць С.О. Змістовна характеристика поліпрофесійної мобільності майбутніх менеджерів-економістів. *Професіоналізм педагога : теоретичні і методичні аспекти*. № 20 (2023) С.104-119 URL: <http://profped.ddpu.edu.ua/article/view/296632/289624> (дата звернення 12.01. 2025)
15. Тасиць С.О. Педагогічні умови формування поліпрофесійної мобільності майбутніх менеджерів-економістів в процесі професійної підготовки. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*. Вип. 1(108), 2024. С.231-247 https://journals.snu.edu.ua/index.php/DOMTP_SNU/article/view/875/835
16. Фамілярська, Л. Л. Розвиток інформаційно-комунікаційної мобільності педагога в освітньому середовищі післядипломної освіти: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13. 00. 04; МОНУ, Житомирський держ. ун-т ім. І. Франка. Житомир, 2017, 20 с.